

NARODNI GOSPODAR

GLASILO ZADRUŽNE ZVEZE V LJUBLJANI.

Člani „Zadružne zveze“ dobivajo list brezplačno. — Cena listu za nečlane po štiri krone na leto, za pol leta dve kroni, za četrt leta eno krono; za člane zvezinih zadrug po tri krone na leto. — Posamezne številke 20 vin.

:: Telefon štev. 216. ::

C. Kr. poštne hran. št. 64.846
Kr. ogrske „ „ „ 15.649

Izhaja 10. in 25. vsakega meseca. — Sklep urejevanja 5. in 20. vsakega meseca. — Rokopisi se ne vračajo. — Cena inseratom po 30 vinarjev od enostopne petit-vrste, za večkratno inseracijo po dogovoru.

Vsečina: Zadružna zveza gre iz Dalmacije. Prevelika zaupljivost pri rajfajznovkah. Agrarna politika in kmečki dolgovi. Izseljeničko pitanje. Gospodarski pregled. Poročilo Gospodarske zveze v Ljubljani. Zadružni pregled. Občni zbori. Bilance.

Zadružna zveza gre iz Dalmacije.

Delokrog naše Zadružne zveze je bil do zadnjega časa zelo obširen, kajti l. 1904 je razširila Zveza svoje delovanje tudi na Dalmacijo. Meseca novembra 1904. je priredila v Dubrovniku prvi zadružni sestanek, na katerem se je sklenilo širiti zadružništvo tudi v Dalmaciji. Osnovale so se nove zadruge, ki so večinoma dobivale potrebnih navodil za poslovanje kakor tudi potrebni kredit od Zadružne zveze.

L. 1906. je Zadružna zveza sklenila ustanoviti za Dalmacijo poseben pododbor. Ta bi imel nalogo nadzorovati dalmatinske zadruge, imel bi lastno pisarno in svoje uradnike v Splitu. Ta misel pa se radi velikih stroškov, ki bi s tem nastali za Zvezo ni mogla takoj izvesti. Medtem pa se je pričelo delati za samostojno zadružno centralo v Dalmaciji, ki se je res osnovala meseca februarja 1907. pod imenom Zadružni Savez v Splitu.

Dosedanje Zvezine članice po večini niso hotele pristopiti h Z. Savezu. Snovale so se še nove zadruge, ki so se v precejšnjem številu včlanile pri naši Zvezi. Pojavljala se je pogosto želja, naj bi dobile Zvezine članice v

Dalmaciji v svoji bližini samostojni urad. Ta se je ustanovil l. 1909. Odslej je bilo zadružno delovanje po Dalmaciji od strani Zveze še bolj živahno. Niso se toliko ustanovljale nove zadruge, kolikor se je gledalo na to, da bi se zadruge dobro vodile in zato so se vršili zadružni sestanki, prirejali poučni tečaji in predavanja.

Zadružno delo v Dalmaciji je bilo za tamošnje ljudstvo silne važnosti. Lahko rečemo, da nikjer v tostranski državni polovici ni imelo oderuštvo tako, kakor ravno v Dalmaciji. Ljudje, nepoučeni in siromašni, so bili popolnoma navezani na razne trgovce in prekupce, pri katerih so dobivali posojila in katerim so morali plačevati 10, 15, 20 odstotkov in še več obresti. Sem seveda ne štejemo raznih daril, ki so jih dolžniki prinašali med letom svojim upnikom. Ponekod so bili ljudje popolnoma odvisni od gotovih prekupcev, morali so jim vse, kar so imeli, prodajati in naspotno tudi vse pri njih kupovati. Ti prekupci so bogateli, ljudstvo pa je postajalo vedno bolj siromašno in odvisno od bogatinov. Koliko posestev je bilo prodanih na javnih dražbah, za katere ni bilo dobiti kupca, prišla so za slepe cene v roke špekulantov. Dosti

takih vzgledov imamo v drniškem, kninskem, sinjskem in imotskem okraju.

Ravno v teh gospodarsko najbolj zane-marjenih okrajih Dalmacije se je v l. 1907. in 1908. osnovalo po inicijativi naše Zadrुžne zveze največ zadrug. Te so potrebovale mnogo kredita. Ta kredit so porabile za to, da so odkupile kmete iz oderuških rok, ali da so jim pomagale do samostojnosti, t. j. da so se odkupili kolonstva ali da so si nakupili zemlje od meščanov, ki so imeli velika posestva v lepih ravninah. Rabile pa so denar tudi zato, da so pomagale svojim članom, da so mogli obnavljati vinograde, ki jih je uničila peronospora in da so zasadili tobak.

Zadnja leta se je večkrat čula želja, da bi Zadrुžna zveza prenehala s svojim delovanjem v Dalmaciji in da bi vse njene članice pristopile h Sadružnemu Savezu v Splitu. Tudi deželni zbor kranjski, ki je pred par leti sprejel zadrुžništvo pod svoje okrilje, je izrazil željo, naj bi Zadrुžna zveza omejila kolikor mogoče svoje delovanje samo na Kranjsko. V tem smislu so se vršili večkrat pogovori z Zadrुžnim Savezom v Splitu, a ni došlo do nikakega zaključka. Letošnje leto pa se je misel za sporazum zopet sprožila, in to od strani Zadrुžnega Saveza v Splitu, kakor tudi od našega pododbora v Dalmaciji. Od obeh strani se je delalo za isto svrhu, samo način dela je bil različen. Slednjič je na sestanku v Zadru dne 21. avgusta t. l. prišlo do zaključka, naj se prično med obema Zvezama dogovori, ki naj bi se vršili direktno med obema Zvezama.

Zadrुžna zveza je bila načelno vedno za sporazum, torej ni mogla odbiti ponudbe Zadrुžnega Saveza za direktna pogajanja. Na-pravil se je najprej načrt medsebojne pogodbe, katera je bila potem na sestanku odposlancev Zadrुžne zveze kakor tudi Zadrुž. Saveza v Splitu dne 7. oktobra t. l. sprejeta.

Po tej pogodbi preneha s tekočim me-secem Zadrुžna zveza s svojim rednim delovanjem v Dalmaciji in njene članice pristopijo

ket članice v Zadrुžni Savez v Splitu. O tem obvesti še ta mesec Zadrुžna zveza potom posebne okrožnice vse svoje dalmatinske članice in jim priporoči, da se včlanijo v Zadrुžni Savez. Ta pa je prevzel nase tudi dolžnost, da skrbi za to, da se v gotovem roku Zadrुžni zvezi povrnejo krediti, ki jih je dala posameznim zadrugam v Dalmaciji. S to pogodbo je torej storjen korak, da se dalmatinsko zadrुžništvo konsolidira okrog ene centrale; doseženo je, da preneha konkurenca med dvema sorodnima zvezama, dosežena pa tudi enotnost in disciplina v dalmatinskem zadrुžništvu.

Dne 28. oktobra so imele dalmatinske članice naše zveze svoj sestanek v Splitu. Ni jim bil povšeč korak, ki ga je storila Zveza, da se umakne iz Dalmacije, toda po resnem razmotrivanju vseh okoliščin, ki govore za sporazum, so se odločile pristopiti k Savezu.

S tem, da je Zadrुžna zveza prepustila svoje članice v Dalmaciji Zadrुžnemu Savezu, je napravila nov korak h zbližanju vseh jugoslovanskih zadrुžnih central in je upati, da se bo ravno po medsebojnem stiku vseh zadrुžnih central zadrुžna misel poglobila in da se bodo obenem ustanovile nove naprave, ki bodo ne le v korist zadrugarstvu ampak sploh narodnemu gospodarstvu na jugoslovanskem jugu. V tem smislu so pozdravljali hrvaški listi po Dalmaciji sporazum med obema Zvezama in v tem smislu pozdravljamo to zbližanje tudi mi.

Prevelika zaupljivost pri rajfaj-znovkah.

(Članek je vzet iz tirolskega lista, pa velja popolnoma tudi za naše razmere, kakor da ga je spisal kak naš revizor.)

Celo zadrुžno življenje sloni na medsebojnem zaupanju. Nihče ne jamči rad za drugega, če mu popolnoma ne zaupa. Zaupanje je, ki postavlja funkcionarje zadrugi na čelo in jim prepušča tisoče in tisoče kron v upravo. Če se vzbudi nezaupnost v občini ali v kaki

drugi korporaciji, plodonosno skupno delovanje ni več mogoče.

Pa tudi prevelika zaupljivost je škodljiva in posebno pri rajfajznovkah povzroča večkrat grešna zaupljivost izgubo in druga neprijetna iznenadenja. Kakor je kmečki človek v nekatereh rečeh nezaupljiv, tako zopet v drugih zaupa brezmejno osebam, ki so se mu priljubile z občevanjem, stanom, govori itd. In tako se dogaja, da se pri rajfajznovkah vrši vse poslovanje kar lepo po domače proti določbam pravil in poslovnega reda, čeravno se pri denarju prijaznost mora nehati. Seveda igra pri tem tudi komoditeta in lahkomiselnost veliko vlogo. V naslednjem par zgledov prevelike zaupljivosti.

Pri blagajni se ključni ne ločijo.

Eden izmed odbornikov, kateremu vse zaupa, navadno načelnik, tajnik ali blagajnik, ima vse ključne v rokah in tako lahko pride vsak čas do denarja in knjig.

Če je dotični funkcionar še tako pošten in ugleden, premožen in zanesljiv, je vendar kočljivo postavljati koga neprestano v skušnjava, da si pomaga z blagajno sempatja ali redno tudi v osebne namene brez dovoljenja načelstva, bodisi da vzame kar denar na dovoljeni kredit, bodisi da istega prekorači in vrne izposojeni denar do prvega uradnega dneva ali pa skuša primanjkljaj prikriti z napačno vknjižbo. Zanesljive osebe seveda ne postanejo naenkrat defraudanti, ampak navadno pride v začetku do posameznih nepravilnosti in netočnosti, pozneje do vedno pogostejših in nazadnje redno, v blagajno se posega vedno pogostejše in občutnejše, prvotni dobri namen škodo popraviti se ne more izvršiti, ker manjkajo moči, primanjkljaji se skušajo prikriti pred načelstvom in nadzorstvom pa tudi pred revizorjem z različnimi manipulacijami, dokler se lepega dne cela mreža ne raztrga, in se goljufi odkrijejo, od načelstva in nadzorstva pa zahteva odgovor.

Potem bi seveda ljudje moža, ki so mu prej vse zaupali, najrajše pretepli in se vpra-

šujejo začudeni, kakor je bilo sploh kaj takega mogoče.

Čeprav do takega slabega konca hvala Bogu le redko pride, je vendar zanemarjanje blagajniških predpisov vedno prestoppek načelstvenih dolžnosti in člani načelstva so za take prestopke odgovorni.

Blagajnik ali načelnik naj bi že zato ne hotel imeti obojih ključev sam, ker lahko vedno, kadar se blagajnično stanje ne ujema popolnoma z blagajniškim dnevnikom, pade nanj sum, da ni ravnal prav, če prav je morda samo pomota pri štetju, prenašanju ali preračunanju. In kdo naj bo v takih slučajih, če se izvrši kak vlom, priča, koliko je bilo denarja v blagajni? Ali ne pride posestnik ključev sam na sum, da je fingiral vlom, da bi prikril primanjkljaj v blagajni?

Najškodljivejša cvetka prevelike zaupljivosti pa cvete, če mora biti vsled prevelike komodnosti in brezbriznosti ostalih funkcijonarjev en član načelstva pri zadrugi vse, edini delavec in gospodar.

Dotični nima samo vseh ključev sam, ampak upravlja tudi vse blagajniške posle sam, dela vpise, sprejema dopise, izvršuje korespondenco itd. Ne redko prihrani načelstvu seje, s člani načelstva se pomeni ob priliki v gostilni ali kje drugod, pove jim samo tisto, kar se mu zdi primerno, pozneje jim da listine samo podpisati in je neredko zelo razžaljen, če se kdaj še kdo drug briga za blagajno, knjigovodstvo, varnost kakega posojila ali kaj podobnega. Takoj se sliši: „Ali mi ne zaupate?“ „Ali sem že kdaj kaj ukradel?“ „Ali vam nisem več dober?“ „Če mislite, da ne delam prav, pa drugega poiščite“ in podobne opazke. In častivredni načelstveni člani, ki se tako malo brigajo za svoje dolžnosti in naloge in vsled tega nimajo v blagajniško poslovanje nikakega vpogleda in knjigovodstva skoraj nič ne razumejo, postanejo lepo ponižni in skušajo pomiriti zbujeno in hlinjeno občutljivost vseznalčevo in ga pripraviti, da nadaljuje zaslužno gospodarstvo.

Priprostost in površnost v poslovanju je potem seveda mnogokrat velikanska. Uradne ure so samo nadležno omejevanje, mož neomejenega zaupanja sprejema denar vedno in povsod, na stanovanju, v gostilni, pred cerkvijo, na poti in ravnotako tudi izplačuje odpovedane zneske pri vsaki priliki. Da blagajniškega dnevnika ne nosi s seboj, je umljivo; na mesto njegova ima navaden notes ali pa da samo zagotovilo, da bo že doma zapisal; ravno tako tudi vlagatelju ni treba hranilne knjižice pri vlaganju ali dviganju, ljudje se drže poštenja in zaupanja in verjamejo na besedo.

Prva in neizogibna posledica je površnost in nered v knjigah, netočnosti, prepiri vsled pozabljivosti in vsled pomanjkanja dokazil, potrdil in prič. Nenadna smrt dotičnega že sama lahko povzroči polom; v notesu se nihče ne more spoznati, hranilne knjižice se ne vjemajo z računi v knjigah itd.

Gorje pa posojilnici, če tak faktotum ni pošten, goljufije se vsled pomanjkanja načelstvene kontrole, vsled lepe priložnosti za poneverjenja in napačne vknjižbe lahko zelo dolgo prikrivajo. Revizor mora vpoštevati samo zapisane svote in mora dognati njihovo resničnost večinoma samo pri generalni reviziji z direktnim občevarjem s strankami.

Še večja je zmešnjava in hujša posledica, če dotičnik oskrbuje tudi trgovino z blagom, potem je lahko konec strašen.

Strašen za člane odbora in nadzorstva, ki so odgovorni za škodo pri blagajni, ki bi pri vestnem izpolnjevanju dolžnosti, ki jih nalagajo pravila, ne bi bila nastala; strašen za ostale člane in vlagatelje, ki nimajo nobenih pravih, pravilno podpisanih knjižic ali drugih listin v rokah in svojih vlog in terjatev ne morejo dokazati; strašen za poroke, ki morejo plačevati za dolžnike, ki nič nimajo; strašen pa tudi za posojilnico, ki je zgubila za dolgo časa zaupanje in ugled pri ljudeh.

Brez uradnih dni in ur.

Kakor je pri rajfajznovkah za ljudi prikladno, ker lahko opravijo svoje denarne posle

brez vsakih stroškov, ne da bi jim bilo treba storiti le korak izven vasi, ker so uradne ure navadno v nedeljo po službi božji, je vendar že za enega ali drugega kar preveč napraviti par stopinj v posojilnico, rajše napade enega ali drugega funkcionarja ali pa tudi kar več skupaj z raznovrstnimi naročili za zadrugo. Eden naj sprejme hranilno vlogo za soseda, drugemu se sporoči v gostilni odpoved hranilne vloge, tretji naj prinese iz posojilnice za tega in onega denar domov itd.

Zaupanje, ki ga kažejo na ta način ljudje članom načelstva, je sicer zelo lepo in ti se skažejo kot dobri sosedje, če ustrezajo, vendar naj v lastnem interesu in v korist posojilnice, taka naročila odločno in načelno odklanjajo.

Drugače prevzamejo nepotrebno in kočljivo odgovornost nasproti naročevalcem in nasproti posojilnici in se postavljajo v nevarnost sumničenja in prepirov, ker zmotiti se in pozabiti je človeško; naj rajši navadijo ljudi na vpeljani red: Denarni posli se opravljajo v blagajniških prostorih in ob uradnih urah. Tu se napravi manj napak pri vknjižbah kakor pri posredovanju; tu se mnogo bolj drži uradna tajnost; to tudi mnogo bolj odgovarja resnosti in ugledu zavoda. Tudi vsak drug zavod je samo ob uradnih urah odprt in opravlja svoje posle samo v določenih prostorih. Ljudje pa naj pomislijo, da imajo odborniki po zakonu in pravilih naloženih dolžnosti in odgovornosti več kot dovolj in, da je posojilnica odgovorna samo za denar, ki se ji je v resnici izplačal in katerega sprejem je pravilno potrdila. Zato naj velja pravilo: Vsak naj sam dela, sam vplačuje in sprejema, sam pregleda in prešteje in sam zahteva pravilno potrdilo za vplačane zneske.

Čeprav so v začetku nekateri člani začuden, če jih izven uradnih ur kdo odkloni, ali če funkcionarji ne marajo biti sluge in poštarji cele občine, se ljudje vendar kmalu navadijo na red, če ga načelstveni člani po sejnem sklepu točno izvršujejo, samo uradni dnevi in ure se morajo javno razglasiti in ljudje se

morajo vedno nanje opozarjati. V vsakem slučaju velja samo dejansko vplačilo ali izplačilo pri posojilnici in dotični datum, ne pa vplačilo ali izplačilo pri posredovalcu.

Ob uradnih dneh in urah je navzoč poleg uradnika en sam član načelstva.

Pri izvolitvi v načelstvo misli marsikdo bolj na čast in zaupanje, katero mu skažejo člani z izvolitvijo, kot na žrtve in dolžnosti, ki jih s tem prevzame. Med temi je tudi dolžnost biti navzoč pri poslovanju ob uradnih dneh.

V začetka še nekako gre, stvar mu je nova in zanimiva in moško se mu zdi. Kmalu pa mu postane cela stvar dolgočasna, zato izostane, ali pa ima ravno takrat vedno drugo delo itd. in si misli, da brez njega tudi opravi, in sploh ne pride ali pa samo malo pokuka skozi vrata in vpraša, če je kaj posebnega.

Načelnik se sosedu ne mara zameriti in tudi ostali načelstveni člani molče, ker je vsak rajše prost in tako pride kmalu v navado, da je navzoč samo načelnik ali kak drug član.

Načelnik, oziroma dotični član načelstva si naprti s tem dvojno odgovornost, ker tedaj sam nadzoruje vse blagajniške posle, če se spolnujejo pravila, načelstveni sklepi, če se vpoštevajo razmere posojilnične itd., sam mora paziti, da uradnik pravilno izplačuje in vknjižuje, sam mora dajati strankam pojasnila, sam mora odločevati itd. Čeprav je uradnikovo delo važno in čeprav dobiva majhno plačo, je vendar nastavljeni uslužbenec in mora poslušati samo člana načelstva, za to tudi na zunaj ni nič odgovoren, ampak samo načelstvu.

Strankam ne moreta podpisati knjižic dva člana načelstva, zato so prisiljene priti še enkrat ali pa iskati drugega člana načelstva na domu, ali pa se postavljajo v nevarnost, da bodo v kakem sporu odbite vsled nezadostnega podpisa. In kako naj pozneje kak član načelstva nekaj s podpisom potrdi, o čemer nič ne ve.

Tudi za vračila posojil ne zadostuje potrdilo enega samega člana načelstva, ampak tvrdka z dvema podpisoma in v blagajniških

prostorih nabita določba, kdo je upravičen podpisati, je samo norčevanje iz strank, če dotičnika ni tam.

Tudi pomote se lahko napravijo, ker samo dva pri živahnem prometu ne moreta vsega pregledati in ne moreta vselej primerjati zapisikov v hranilnih knjižicah z onimi v knjigah posojilnice in takoj odkriti in popraviti vseh nesoglasij.

Slabše je, če načelniku in uradniku manjka denarja ali če sta površna, da eden drugemu ne gleda na prste, ali da mu celo pomaga v zadregi. Tedaj se začne delati „bratsko“ in pokažejo se neredi v knjigah, prekoračenje kreditov, sumljiva poročstva in podobne stvari, če ne še hujše kot primanjkljaji v blagajni, poneverjenja, potvorjenja itd.

Z ozirom na mnogotere skušnje je torej upravičena zahteva, da mora biti ob uradnih dnevih pri poslovanju poleg načelnika ali njegovega namestnika navzoč še en član načelstva, torej z uradnikom vred trije funkcionarji.

Ti si razdele delo med seboj, načelnik sprejema stranke, pregleda z drugimi vred prošnje in da potrebna navodila, drugi član premotri posamezne slučaje po knjigah pred pričami, predno uradnik izvrši svoje delo. Uradnik pomaga pri kontroli s primerjavo knjig in vknjiži plačilo.

Vsi trije podpišejo pri vplačilu knjižico in druge listine in tako lahko izgotovijo vse vpricho stranke.

Vsi trije so priče medsebojno za blagajniške posle, onemogočijo vsako sumničenje in obdolžitev, preprečijo zmotne in napake in goljufije in olajšajo odgovornost.

Seveda nič ne škoduje, če so pri poslovanju navzoči tudi drugi člani načelstva in če se semintja prepričajo o rednem vodstvu tudi člani nadzorstva, ampak nasprotno le želeči je, da ima več, da celo vsi člani načelstva natančen vpogled v poslovanje, da lahko v potrebi priskočijo na pomoč. Vendar prepogosto meňjavanje poslujočih funkcionarjev ni umestno, ker poznanje podrobnosti in vaja v reševanju

zagotavlja varnost, gotovost in hitrost pri reševanju.

Vsak član, posebno pa vsak član nadzorstva ima pravico grajati morebitne prestopke pravil in predpisov o navzočnosti zadostnega števila članov načelstva ob uradnih dneh pri poslovanju, o podpisovanju v knjižicah itd. pri načelniku, in če to ne zaleže, na občnem zboru. Vsak član ima interes na tem, da je poslovanje v redu, ima nadzorstvo o tem sam in naj ga tudi izvršuje.

Agrarna politika in kmečki dolгови.

Slab položaj, pravzaprav propadanje kmečkega stanu v prejšnjem stoletju, ki ga je klasično popisal dr. Krek v knjigi „Črne bukve kmečkega stanu“, je napotilo mnoge praktične politike in znanstvenike, da so začeli preiskovati rane in iskati zdravil zanje. Pri določanju bolezni kakega stanu v gospodarskem oziru igrajo kreditne razmere podobno vlogo kakor pri bolnem telesu srce, zato je umevno, da se je tedaj začela posvečevati velika pozornost kmečkim dolgovom. Jasno je bilo samo, da ti silno naraščajo, toda samo to spoznanje bi zadostovalo morda vaškemu mazaču, ne more pa zadostovati resnemu zdravniku. Začela se je povdarjati velika važnost kreditne statistike, to je s številkami natančno navedene množine kmečkih dolgov, razdelitve v osebne in hipotekarne, obratne in posestne dolgove, razmerja dolgov do vrednosti zemljišč, natančnega razvoja, namenov in vzrokov posojil in značaja posojilodajalcev (ali so to zasebniki, zadruga, drugi zavodi, mogoče dobrodelni), obrestne mere, načina odplačevanja ali z eno besedo vseh za to vprašanje važnih podatkov. Da bi vsi ti natančni podatki zelo pojasnili vzrok bolezni, na kateri je bolehal in še boleha kmečki stan, in da bi zelo olajšali uspešno zdravljenje, je jasno, jasno je pa tudi, da je izključeno, da bi se mogli kdaj vsi ti podatki točno in zanesljivo zbrati. Koliko dolgov pri zasebnikih ostane sploh za vedno prikritih

javnosti? Tudi pri dolgovih pri javnih zavodih navedejo dolžniki samo tiste podatke, ki jih ravno morajo, pri dolgovih je sramežljivost ravno tako razvita kakor pri boleznih. Samo za hipotekarna posojila je statistika primeroma lahka, ker se da dognati iz javne, vsakemu dostopne zemljiške knjige; popolnoma zanesljiva niti ta ni, ker se pogosto že vrnjeni dolgovi dolgo ne izknjižijo.

Vsi dolgovi niso škodljivi, nevarni, znak bolezni, nasprotno, nekateri dolgovi so znak gospodarske spretnosti in napredka, zlasti pametna obratna posojila so skoraj vedno zelo plodonosna, melioracijska posojila so barometer izobrazbe in napredka pri kmetu. Vsak pomemben gospodarski napredek je spremljan z naraščanjem dolgov. Vpoštevati se mora, da se je denarna vrednost v novjšem času zelo zmanjšala, da je celo gospodarstvo zelo napredovalo in da so cene zemljišč zelo zrasle. Pri presojanju velikega naraščanja dolgov se morajo navedena dejstva na vsak način vpoštevati, vendar je naraščanje dolgov tako občutno, da ga vsi ti faktorji ne odtehtajo, ampak se mora smatrati za bolezen, kateri je treba najti vzroka in zdravil.

Od leta 1871. do 1908. so se povečali kmečki dolgovi na Kranjskem za 54 milijonov, na Štajerskem za 192 milijonov, na Koroškem za 61, na Goriškem, Gradiščanskem in v Istri za 120 milijonov kron. Število vseh kmečkih posestev znaša v teh deželah v istem redu 57.477, 150.426, 33.294 in 79.759 in površina rodovitne zemlje meri 951.022, 2.158.315, 938.286 in 745.246 ha. Narasli dolgovi niso v pravem razmerju z naraslo vrednostjo zemlje, z napredkom v gospodarstvu, z zmanjšano vrednostjo denarja, ampak pomenjajo očitno veliko obremenjenje kmečkega gospodarstva. Podobno je v dobi pred letom 1871.

Za proučevanje razširjene bolezni je tudi važno število smrtnih slučajev. Smrtni slučajji so pri zadolževanju prisilne prodaje. Teh se je izvršilo l. 1885. v celi Avstriji 9114, izliti-tirana svota je znašala 35.8 milijonov kron,

leta 1889. že 11.985 za 53.2 milijonov kron, v petih letih skupaj (1885—1889) 51.870 za 232 milijonov kron. Na Kranjskem je bilo največ prisilnih dražb l. 1888., ko jih je bilo nad 700, v naslednjih letih do 1898. število prisilnih dražb stalno polagoma pada, v letih 1898. do 1900. zopet naraste nad 400 in do 1908. zopet polagoma pada, na Štajerskem pada število dražb v letih 1883 do 1887, potem naprej ni posebne razlike. Sorazmerno je bilo na Štajerskem veliko manj prisilnih dražb kot na Kranjskem. Žalostna je slika prisilnih dražb za Galicijo, kjer je doseglo število prisilnih dražb v l. 1904. skoro 2800.

Kaka zdravila so se nasvetovala? Nekateri so videli strah v dolgovih samih in niso iskali daljnih vzrokov in so zahtevali, naj se kmečka posestva oproste vseh intabuliranih dolgov, to drugo zemljiško odvezo naj izvrši država, kakor je prvo, za naprej je zastavljanje zemlje za dolgove sploh nedopustno, ali pa dopustno samo za posojila v gospodarske svrhe, nikakor pa ne pri podedovanju ali nakupu zemljišč, ker taka posestna posojila niso zemljišču in gospodarstvu v prid. Na ta način bi bile odpravljene tudi prisilne dražbe. Drugi so šli še dalje in so proglasili, da je prezadolženost tako velika, da v obstoječem gospodarskem redu rešitev kmečkega stanu sploh ni mogoča, zato naj zemljo vzame kar država v posest, dosedanja zadolženi lastniki naj pa postanejo državni najemniki.

Zelo znano sredstvo, ki se je priporočalo v varstvo kmeta pri prezadolženju, so stalni domovi, ameriški homestead. Za vzdrževanje ene družine primerno velika posestva naj bi tvorila stalne domove, na katere bi se mogla vknjižiti samo že pred ustanovitvijo obstoječa posojila, posojila v svrhu prisvojitve takih stalnih domov, posojila, ki so se vzela z dovoljenjem lastnikove žene, zaostali davki in posojila za nabavo orodja, za katero imajo rokodelci zastavno pravico. Za prodajo stalnega doma ali posameznih delov je potrebno ženino dovoljenje. Po smrti gospodarjevi ostane stalni

dom nerazdeljen do polnoletnosti najmlajšega potomca. Stalni dom ohrani svoj značaj samo, dokler ga lastnik obdeluje. Noben posestnik ne more imeti več stalnih domov. Taki stalni domovi so mogoči v mestih in na kmetih, samo v mestih bi se morali omejiti na manjši obseg. Sorodnost ali podobnost s fidejkomisi in nezarubljivim eksistenčnim minimom je očitna. O obsegu podrobnejših določb in o tem, ali naj se stalni domovi določijo za vse kmetovalce, ali naj bo vsakemu na izbiro, če hoče vpisati svoje posestvo v knjigo za stalne domove, niso zagovorniki stalnih domov edini.

V zagovor stalnih domov se more povdarjati pomen in potreba stalnosti kmečkih posestev, upravičenost kmečkega stanu, da svojo last na enak način varuje kakor veleposestnik svoj fidejkomis; tudi zgled nezarubljivega eksistenčnega minima vleče. Stalni domovi dajejo varstvo samo pri osebnih dolgovih, sicer niso posebnega pomena. Ker so vsled njih osebni dolgovi manj zavarovani, se povišajo obresti za osebne dolgove, tudi poroke je težje najti. Naš kmet je toliko gospodarsko liberalen, da če bi bilo na prosto dano, kdor bi hotel napraviti svoje posestvo za stalni dom, sem prepričan, da bi ostale knjige za stalne domove pri nas vedno prazne. Zoper lahkornost in zapravljenost imamo kuratelo, in primerno urejen preklie popolnoma izpolnjuje svoj namen, v kolikor sploh more birokratizem nadomestovati dobro voljo in zmožnost posameznikovo pri njegovem gospodarstvu. Stalni dom je samo lepa beseda, ki vsebuje načelo, naj kmetje sami in poklicani faktorji vse store, kar je v varstvo kmečkih domov, kot omejitve hipotekarnih dolgov bi pa povzročila samo veliko težjo dostopnost in večjo draginjo obratnega kredita za kmeta in kot posledico vknjižbe tudi najmanjših posojil in z njimi združene stroške in povečala bi vpliv za kmeta nikoli koristnega birokratizma.

Nezarubljiv eksistenčni minimum, to je nezarubljiv del uradniške plače je v resnici nekaj čisto drugačnega, kot more biti neza-

rubljiv del kmečkega posestva, nezarubljivi del plače zagotavlja uradnikovi družini gotove dohodke, ki naj zadostujejo za življenje, nezarubljiv del posestva tega ne more zagotoviti, zato je tudi mogoča vknjižba za dolgove vsled slabe letine in drugih stisk. V tem oziru zadostuje primerno urejeno pravo o eksekuciji. Za koristne namene je sploh škodljivo omejevati in oteževati kredit, za negospodarske namene pa tam, kjer preklic ne pomaga, tudi stalni dom ne bo imel vspeha. Tudi oderuštvo bi se s stalnimi domovi podprlo.

Nemški gospodarski politik Schäffle je nasvetoval ustanovitev prisilne organizacije vseh posestnikov, ki bi imela izključno pravico pa tudi dolžnost dajati posojila na zemljišča v resnični potrebi. Prisilna prodaja bi naj bila mogoča samo po tej korporaciji za njene terjatve. Kapital za posojila bi dobila organizacija s prodajo zastavnih pisem, ki bi se amortizirala v 15 do 20 letih. Posojila za izplačilo dot ali dolžnega ostanka kupne cene naj se sploh ne bi, ali pa naj bi se na vsak način vsaj le omejeno dovoljevala, dovoljevala naj bi se le melioračna posojila, posojila ob nesrečah, slabih letinah, za gotove družinske namene in za izplačilo zavarovalnin. Druga posojila naj bi se omejila na osebni kredit.

V tem načrtu je združena omejitev zemljiškega kredita s kreditno organizacijo. O omejitvi velja isto, kar velja za stalne domove, organizacija je mogoča na že obstoječi podlagi, namreč v ožji zvezi med deželnimi bankami in kreditnimi zadrugami.

Za vzrok in namen dolgov je mogoča samo nepopolna statistika. Vzrokov za dolgove je zelo mnogo. Oteževanje in omejevanje hipotekarnega kredita bi bilo umestno sredstvo zoper lahkomišelnost, nepotrebne dolgove. Lahko se trdi, da je kmečki stan po zemljiški odvezi že toliko napredoval, da delajo lahkomišelnost dolgove le posamezniki, mnogo kmetovalcev se dolgov celo preveč boji, gotovo pa je, da je strah pred dolgovi pri kmetih večji kot pri

drugih stanovih, trgoveih, uradnikih itd., zato povprečno tudi kočljivih dolgov manj. Velika večina razumnih kmetovalcev pa ne zasluži, da bi zaradi malega števila lahkomišelnih prišla v kreditnem vprašanju pod jerobstvo. Prostost in neodvisnost daje kmečkemu gospodarju moralno moč. Edino uspešno sredstvo zoper nepotrebne dolgove je vzgoja (boj proti alkoholu, plesom in zapravljanju), gospodarska izobrazba in pametno poslovanje kreditnih zadrug. Kadar vse to ne pomaga, naj se doseže preklic (kuratela), ki mora biti seveda zakonito urejen.

Veliko vlogo igrajo pri intabuliranih dolgovih mnogokrat previsoke cene kmečkih posestev in prevelike dote. Ljubezen do zemlje, le redka priložnost za njen nakup, preveliko zaupanje vase in v zemljo in raznovrstna sredstva špekulantov pri razprodaji gruntov so vzrok, da ljudje na dolg nakupujejo zemljo za tako visoke cene, da zemlja in pridnost ne moreta nikdar toliko donašati, da bi se dolg odplačeval. Resnična cena zemlje se dobi, če se pomnoži z 20 povprečni vsakoletni čisti donos, kupna cena je pa posebno ob času gospodarskega blagostanja veliko dražja in takrat kupei narede intabulirane dolgove, ki jih zlepa ne morejo vrniti. Če bi se hipotekarni kredit za nakup zemlje odpravil, bi se s tem morda cene zemlje znižale, obenem bi pa dobili premožni ljudje z denarjem v rokah monopol za nakup zemlje, pridnim in podjetnim delavcem bi ne bilo mogoče priti do zemlje. Tudi prevelike dote bi se ne odpravile z omejitvijo hipotekarnega kredita. Sploh so dote zelo težek problem, ki se mora rešiti na način, da se varuje grunt, obenem pa dobe otroci, ki so mlada leta žrtvovali za povzdigo domu, pravičen delež. Ravnotako se zahteva, naj se vsi zemljeknjižni dolgovi amortizirajo, da izvršiti brez birokracije, treba bi bilo samo pri dobro izpeljani kreditni organizaciji razumnih pa bi lahko to izvršili in presodili v posamežnih slučajah, a li je amortizacija umestna in izvršljiva ali ne.

Cilj agrarne politike v kreditnem vprašanju mora biti dobra organizacija kmečkoga kredita, ki bo dosegla, da bo za potrebe v stiski in za napredek v gospodarstvu dobil kmet lahko potrebnega kredita po primerni ceni, da se bo izvrševalo načelo kmečki denar v kmečke kreditne zavode, nikakor pa ne, da bi ga oblekla v železno srajco birokratizma, ker je ravno tu že pokazal, da se zna sam svobodno pametno kretati. Gospodarsko neodvisnost, ki jo je kmet dosegel z dosedaj še nepopolno organizacijo, mora ljubosumno varovati in večati. Vsporedno s spopolnitvijo organizacije mora napredovati gospodarska izobrazba. V tem oziru imajo funkcionarji pri naših rajfajznovkah važno nalogo. Pri nas se še dobe posojilojemalci pri rajfajznovkah, ki ne vedo, da z vsem premoženjem jamčijo za obveznosti njene, ki ne morejo razumeti, kako in na kak način naj bi imeli pri hranilnicah in posojilnicah odločevati posojilojemalci in ne vlagatelji. Veliko se je že doseglo na polju zadružne izobrazbe pri nas, v vsakem večjem kraju imamo vsaj par ljudi, ki umevajo zadružno misel, toda samo par, večini je zadružna misel še tuja. Izobrazbo posplošiti je naloga bodočnosti.

Naši agrarni politiki so lahko na vspehe svoje v kmečkem kreditnem vprašanju lahko ponosni. Naš kmet sicer še nima za svoje namene na razpolago kredita po ceni, ki bi odgovarjala kmečki rentabiliteti, vendar je vpričo visokih obresti v sedanji krizi drugod, lahko vesel svoje kreditne organizacije. Denarno krizo po njeni zaslugi primeroma le malo čuti. Grehi, ki so se delali pri gradnji te organizacije, se dobe povsod in drugod še več in grših.

Iseljeničko pitanje.*)

Ima dugi niz godina, da se govori, piše i radi u svrhu da se prinuka Vlada da uredi ovo važno iseljeničko pitanje.

*) Izvajanja naj se smatrajo za privatno mnjenje odličnoga g. suradnika. Upamo da se o tem vprašanju izrazijo tudi oni, ki se z izvajanjem ne strinjaju. Urednik.

Sve su države u Europi seljenje više ili manje zgodnim zakonima uredile; samo je naša država zaostala.

S toga u našoj državi seljenje ne samo ne pruža nikakove koristi, već nanosi naprotiv ogromne štete.

Sad, kad seljenje mladih ljudi u masama kvari ministru rata posle, što mu nestaje svake godine veliki broj rekruta, digla se u Beču kuka i motika u svrhu, da se iseljeničko pitanje s mjesta uredi. Pa dobro, neka bude i zato, jer što je ministru rata rekrut, to je narodu jedinica radne sile, a čim tih jedinica nestaje, tim prijeti velika pogibelj za narod.

* * *

Po opsežnim istraživanjima dr. K. Jande, prvi su od južnih Slavena počeli seliti u Amerike Hrvati iz Dalmacije (1849); zatim oni iz Banovine, a Slovenci nešto prije osamdesetih godina. Sa Hrvatima selili su i Srbi. Računa se, da Dalmatinaca i Istrana ima samo u Sjevernoj Americi preko 200.000; Slovenaca će biti oko 100.000, dok broj Hrvata in Banovine iznosi 500.000. A gdje su k tome Srbi i svi oni naši ljudi u južnoj Americi i Australiji? Bit će ih stalno ukupno još više, nego li je samo u Sjevernoj Americi.

Statistike nema ali je stalno da ima južnih Slavena iz ove monarhije u tugjini nekoliko miljuna.

Većinom su to zemljoradnici (kmeti), čije je radne snage domovina naša izgubila; stoga su mnogi krajevi pusti, kuće prazne, polja neobragjena

Zato je iseljeničko pitanje jedno od najvažnijih naših narodno-gospodarskih pitanja, kako je to sjajno istakao i dokazao dr. Janda na hrvsl. kat. kongresu u Ljubljani.

* * *

Hrvati, Slovenci i Srbi sele svake godine u to većem broju i šteta je domovini sve to veća.

Uzroke, s kojih naših ljudi uprav bježe iz doma u tugje daleke krajeve, nećemo ovdje

istraživati. Ja sam te razloge oertao u referatu, držanom na zadružnom kongresu u Ljubljani, a čitaoci „Narod. Gospodara“ imaju ih pred očima.

Nevolja politička i gospodarska, neznanje i nužda tjeraju naše ljude sa svog doma.

Dok se pak nevoljne prilike, u kojim južni Slaveni žive, ne promijene, neće iseljivanje prestati.

Za to se ne utvarajmo; svi SS i, svi žandari i finance, svi policaji u uniformi i u civilu — neće ljude, koji ne mogu da nevolji odole, zadržat da ne idu u svijet i da tamo traže kruha za se i za svoje. Pače i iz drugih država ljudi sele i seljenje je fenomen, koji se ponavlja danomice na svijetu, kako nas to povijest uči. Svi su narodi selili, sele i selit će. Ali ima razlike od seljenja do seljenja!

Racionaino uregjeno seljenje, kao uopće svaka grana racionalne privrede nosi pojedincu i općenitosti koristi. Italija je n. pr. vrlo zgodno uredila seljenje svojih zemljaka, koji trpe od ekonomske bijede možda gore nego li naši ljudi; i ministar Luzzatti nedavno je dokazao, da je od seljenja unišlo u Italiju g. 1911. najmanje 500 milijuna lira, koje su većinom bila korisno uložene.

A kod nas? — Ima predjela, u kojim su pojedinci donijeli ili poslali novaca iz Amerike, ali ti iščezavaju u ogromnom broju ljudi, koji su iselili; dok novac, koji iz Amerike dolazi, najvećim dijelom ne biva korisno uložen.

* * *

Vlada je prošlih dana pokazala potreći put u parlamentu zakonsku osnovu, namjerom da uredi iseljivanje.

Najbolji zakon neće tomu doskočiti, a kamo li austrijski projekt — pomoću policije. Ako osnova postane zakonom i ako se ništa drugo ne učini, već samo povjeri političkim i policijskim vlastima provedba zakona, kako je naumljeno, tad će samo poskupit seljenje na veću štetu naroda.

Ove godine u monarhiji vladala je velika strogost: vojničke vlasti, žandari, finansijski i

policajski stražari, lučki organi i. t. d. — svi su „strogo“ pazili da nitko ne seli; a što se dogodilo? Dogodilo se je, da je ove godine u prvo 8 mjeseci iselilo toliko mladeži — koliko nijedne godine prije!!

Policajska sredstva ne pomažu i refleksi je njihov korupcija, koja se opaža u cijeloj državi a osobito u našoj jadnoj Hrvatskoj.

* * *

Treba znati, da je upliv iz Amerike pomoću zlatnih novaca silan. Iz Amerike: države, općine, velika društva i sl. traže, jer silno trebaju, što više ljudi. Razvila se u istinu prava trgovina sa ljudima. U stara doba je rimska država doskočila robljem. Kršćanstvo je roblje ukinulo, ali moderni, recimo američki, kapitalizam stvorio je novu trgovinu sa ljudima. Veliki dio naših ljudi, koji sele, osobito u zadnje doba u Canadu, nije drugo već objekt američke trgovine. Ovi naši jadni zemljaci ne nazivlju se doduše više robovima, već moderno: kolonistima u smislu američke nacionalne ekonomije. Ali su oni u istinu robovi kapitala, izgubljeni za domovinu, a agenti trguju snjima doista baš kao s robom (Ware).

* * *

Trgovinu s ljudima provagjaju putničke agencije; one su koncesijonerane od vlade, a rade s velikim kapitalom; imaju puste agente i „šlepere“ na raspoloženje. Radnja ovih elemenata može se prisposobiti djelima lihvara i kuplera. Postoje pak zakoni i kazni proti lihvarima i proti kuplerima; ali koliko ih pred sud dogje, a koliko ih kažnjeno? Rijetko kad na godinu po koji osamljeni, koji se već izmota jednom globom! Tako će biti i novim iseljeničkim zakonom. A onda, pitat će kogod — što se ima učiniti?

* * *

Stalno je, da će seljenja biti uvijek; smanjit će se seljenje samo onda, kad se poboljšaju ekonomske i socijalne prilike, u kojima mali puk žive. Nego zato se hoće godina

i godina, velikih investicija itd. itd. — dakle proći će mnogo vremena. Megjutim treba doista odma da se izda moderni zakon na zaštitu iseljenika; da se apsolutno zabrane i ukinu sve privatne agenture; da se ne dopuste poslovnice parobrodarskim društvima izvan sjedišta odnosnih luka, u kojima posluju; da se stranim parobrodarskim društvima ne dopuste nikakove agencije, ni prenos iseljenika i da se zakonom pozovu zadružne središnje organizacije da zajedno s vladom porade oko racionalnoga seljenja. Zakon naime mora ne samo da zazove u pomoć policiju, već da dovede iseljivanje u skladni rad sa gospodarskim i privrednim organizacijama, koje već postaju za unapredjenje pučkoga blagostanja.

U Hrvatskoj se bilo to nazad nekoliko godina pokušalo. Hrvatska poljedjelska banka kao centrala velikoga broja seljačkih zadruga, zajedno sa Savezom srpskih zemljoradničkih zadruga osnovali su trgovačko društvo „Putnik“ u Zagrebu, koje posreduje u svim iseljeničkim poslovima samo za one osebe, koje su odlučile, usprkos odvratanja da putuju u svijet i za koje ne postoji nikakva zapreka. Tu nema ni traga kakvog snubljenja na seljenje, ni nezakonitoga poslovanja. Sve se vrši skoro bi rekao: coram publico pod nadzorom zadružnih organa i državne vlasti; a isključeno je svaki privatni spekulativni interes. Cijeli čisti dobitak „Putnika“ (godine 1912. iznosio je K 60.000.—) uložen je pod nadzorom vlasti u gospodarske svrhe.

Nego privatne agencije, zastićene od komesarijata i njegovih organa učinile su da privatni agenti razviju takove poslove po Hrvatskoj, da s ovim zločincima nije moguće poštenim radom konkurirati. Ja ću na drugom mjestu iznijeti i prikazati, što sam ja čuo i vidio da se na granici Hrvatske prema Kranjskoj i prema Bosni dogadjalo u zadnje doba.

* * *

Ja sam se na zadružnom kongresu aprila o. g. u Ljubljani dotakao i pitanja iseljivanja

i dokazao potrebu da se i ono uredi putem zadružnih središnjih organizacija, a osobito je to potreba kod nas, gdje se mi moramo „uzdati samo u se i u svoje kljuse“.

Zastupnik g. Lupis, koji se dugo bavi ovim pitanjem dokazao je ove godine na glavnoj skupštini Zadružnoga Saveza u Spljetu istu stvar i istu potrebu, te je jednoglasno bilo zaključeno, da Zadružni Savez poradi na zaštitu iseljenika.

Odvjetnik g. dr. Janda iz Zagreba držao je nedavno opširni referat vrhu istoga predmeta na hrv. slov. kat. kongresu u Ljubljani. On je baš „ad oculos“ dokumentirao pravu nuždu i pokazao doista jedini put, kojim bi se imalo krenuti. Tu su bile oduševljenjem prihvaćene resolucije, koje glase:

1. neka se poslovnice za prevoz putnika koncentriraju u ruke središnjih organizacija seljačkih zadruga (Zveza ili Saveza);
2. neka se propagira društvo sv. Rafaela;
3. neka se koncentracijom kapitala, što ga privregjuje emigracija, uznastoji oko podizanja narodnoga blagostanja.

* * *

A da zadružne središnje organizacije — Sevezi ili Zveze — mogu uspješno i na ovom polju djelovati, u kratko ću sad ovako dokazati:

Zadružne organizacije primile su na se između ostalih dužnosti, dakodjer i onu, da pobijaju lihvarstvo (oderuštvo); one zato daju kredita bijedniku, kad se uvjere da mu je potreba, uz garanciju da će novac dobro upotrebiti i da će ga pošteno povratiti. Sve su to zadružne organizacije činile, a da im nitko nije nikad ni iz daleko predbacivao, da one tjeraju lihvarstvo. A to im se nije moglo predbaciti, jer je opće poznato, da ljudi na upravi zadružnih organizacija rade nesebično, kao mravi, samo da pojeftine kredit seljaku, kmetu. A sad promislimo da se tim istim ljudima povjeri posao, da dogovorno s organima društva sv. Rafaela budu pri ruci onim ljudima, koji hoće

na svaki način, da isele! Stalno bi ta ista gospoda duševno, strogo i pošteno ispitala svaki slučaj i posredovali samo u slučajima, gdje po savjesti mogu da pruže kmetu putnu kartu do Amerike, uz garanciju, da će onamo naći zarade, da će nju dobro upotrebiti, da će i tamo daleko štediti i da će se pošteno kući vratiti. Naravno zadružne organizacije morale bi imati izključivo pravo iliti monopol za takovo posredovanje.

Zadružne organizacije nastojale bi u prvom redu, da odvrćaju ljude od seljenja, kako ih sada odvrćaju od dugova. One bi preko svojih članica, kojih imadu na stotine i preko odnosnih zadrugara, kojih imadu na hiljade, mogle provesti energičnu kampanju proti seljenju u interesu odnosnoga kroja. A za one, kojim je seljenje nužda, Zveza bi mogla urediti racionalno seljenje baš onako, kako n. p. Gospodarska Zveza u Ljubljani uređuje racionalno gospodarstvo. Jedino središnje zadružne organizacije mogu preko uske mreže svojih članica posredovati za uspješno namještanje radnih sila u domovini (*Arbeitsnachweis*).

Osim toga zadružne organizacije skrbile bi se da drže kontakt sa svojim zadrugarima i kad su u Americi; tamo bi one morali osnovati svoje štedionice i sabirati novac, te ga otpremati na sigurni i jeftini način doma to ga ovdje korisno ulagati.

Napokom bi zadružne organizacije preko svojih organa morale nastojati da skrate vrijeme boravka naših ljudi u tugjini, te ih privesti još snažne i drave u domovinu.

A za sve ove posle morao bi zakon priskočiti u pomoć zadružnim organizacijama.

* * *

Moje je duboko i tvrdo uvjerenje, erpljeno na osnovi dugogodišnjeg učenja i poznavanja svih tugjinskih organizacija, da kod nas jedino naše zadružne središnje organizacije mogu doprinijeti uregjenju iseljeničkoga pitanja, a molim drugove Slovence, koji su toliko napredovali u zadrugarstvu, da

izvole ovo pitanje prama vlastitom iskustvu i znanju preresetati, te saopćiti odgovor, ali brzo, jer u Beču mogućnici hoće — da se pitanje uredi, a zovu samo policiju u pomoć; ali ta pomoći neće, jer ne može.

Megjutim je Zadružni Savez u Spljetu zaključilo, te će ovih dana osnovati u Spljetu posebno trgovačko društvo, poput „Putnika“ u Zagrebu, da bude u svemu pri ruci onima, koji moraju i smiju da pogju u tugjinu, eda tamo traže i nagju radnje i privrede za sebe i za svoju obitelj, te da se što prije doma vrate.

Obuljen Miho, Zadar.

Gospodarski pregled.

Kupčija z živino. Vnovčevalnica za živino, osnovana z namenom posredovati med kupcem in prodajalcem živine, je zadnji čas zelo živahno delovala. Mnogo poštenih kupčij se je potom vnovčevalnice izvršilo in vsak, kdor je kupil živino potom vnovčevalnice, je bil s kupljeno živino kar najbolj zadovoljen. Vnovčevalnica ni skrbela samo, da je prodajalec živinče prodal, temveč je vedno tudi skrbela za kupeca, da se mu je nasvetovala živina v nakup, ki je bila zanj najbolj primerna. Ta uspeh se je zlasti dosegel pri plemenski živini in prašičih. Prihajalo je vedno več naročil za živino in prašiče iz drugih dežel, kojim je bilo treba takoj ustreči. Vnovčevalnica je pri kupčiji samo posredovala in sama ni kupčevala z živino, zato pa tudi ni mogla izvrševati kupčij izven dežele, kakor bi bilo to potrebno. Iz drugih dežel kupci niso mogli k nam prihajati kupovat živino, ker s tem stroški za potovanje kupcev tako narastejo, da se kupčija z našo živino več ne izplača. Da se temu odpomore se je vnovčevalnica v toliko preosnovala, da odslej naprej kupuje živino in prašiče na svoj račun in jo pošilja na vse kraje, kamor kdo želi. Tako bode omogočeno pošiljati našo živino in prašiče tudi v daljne kraje. Zlasti se bode pospeševala kupčija s sledečo živino:

1. Stalno se bodo nakupovale krave, do 5 let stare z 8 do 14 dni starim teletom vseh pasem. Krave morajo imeti dnevno vsaj 10 do 12 l mleka po teletu in 400 do 600 kg žive teže.

2. Voli, vprežni in pitani od 1200 kg nadalje, se bodo kupovali po potrebi. Voli ne smejo biti čez 6 let stari.

3. Prašiči, pitani in plemenski vsake vrste in starosti. Za kupčijo so najbolj sposobni prašiči od 60 do 100 kg žive teže. Prašiči za to kupčijo ne smejo biti na visokih in močnih nogah. Tako blago se težko spravi v denar in tudi nima posebne cene. Drugi plemenski prašiči se bodo kupovali po potrebi, kakor bodo dohajala naročila.

4. Kupovale se bodo tudi ovce, zlasti jezerske pasme, predsem pitani koštruni.

Za živino in prašiče se bodo plačevale tržne cene. Nikakor pa ni mogoče plačevati živino višje, kot je takratna tržna cena, da je mogoče izhajati. Ako se bodo zahtevale previsoke cene za živino, se ne bode kupovalo take živine.

Opozarjajo se zlasti živinorejske zadruge, da prigrasijo kolikor mogoče mnogo živine. Skrbeti je, da se prigrasi vsakovrstne živine vsaj en vagon skupaj.

Kdor ima živino naprodaj, naj jo prigrasi na vnovčevalnico potom dopisnice in naj navede ceno, težo, starost, pasmo, pri kravah tudi mlečnost.

Vnovčevalnica ima svojo pisarno na Dunajski cesti št. 38 v prvem nadstropju, vse prijave je pošiljati na naslov: Vnovčevalnica za živino v Ljubljani, Dunajska cesta 38/I.

Poizkusno streljanje zemlje. V svrhu rigolanja vinogradov priredi avstrijsko državno vinarsko društvo v pondeljek, dne 10. novembra t. l. ob 9. uri dopoldne v vinogradu grmske kmetijske šole v Derovcih pri Novem mestu ter v sredo dne 12. novembra t. l. ob 10. uri dopoldne v vinogradu „Podbric“, ki leži v kat. obč. Podraga in je last kmetijskega društva v Vipavi. Poizkuse bo pojasneval deželni strokovni učitelj Rudolf Zdoljšek. Deželni odbor vabi vinogradnike, da se udeležijo teh demonstracij v obilnem številu.

Društva kmečkih gospodinj v Belgiji. Kolike važnosti je napredek gospodinske izobrazbe za kmečki stan, je pri nas vedno bolj znano, zlasti odkar je dr. Krek dal stremljenju za izboljšanje strokovnega znanja kmetie konkretno obliko. On je tudi po Domoljubu seznanil naše ženstvo z belgijsko organizacijo.

Belgijska gospodinska organizacija se je začela l. 1906. Takrat sta se ustanovili dve društvi s 115 članicami, potem je število društev in članic stalno raslo, leta 1912 je bilo že 183 društev z 21.461 članicami. Ta društva so priredila lansko leto 806 predavanj, pri katerih je bilo navzočih 80.143 poslušalk.

Društva so se ustanovljala na ta način, da so pri gospodinjskih tečajih učenke pregovorile go-

spodinje iz okolice k udeležbi. Tako je bila dana podlaga. Vodstvo izvršujejo predsednica, podpredsednica, tajnica in blagajničarka in 3 odbornice. Članarina znaša 50 centimov. Pri skupnih sejah (4—5 krat na leto se vrše predavanja, praktični pouk, razstave, loterije itd. Skoraj vsako društvo ima svojo knjižnico s knjigami o gospodinjstvu, kmetijstvu, zdravstvu, molži, živinoreji, vrtnarstvu itd. Imajo tudi 3 svoje liste, Boerin, La Fermière, Le Bulletin du Cercle d'études.

V pokrajini Hainaut so imela ženska društva v letih 1907—1912 sledeča predavanja: Grunt v zgodovini. Skrb za zdravje na deželi. Kako se morajo kmetije izboljšati. Razsvetljava na kmetih. Živinoreja in njena bodočnost. Sredstva zoper kugo v gobcu in parkljih. Pripravljanje sira. Skrb za zdravje v hlevih. Mlečne bolezni. Pripravljanje surovega masla. Perutnina. Dela na vrtu. Vrt za zelenjavo. Konserviranje zelenjave. Naloga kmetice kot zakonske žene. Socijalna naloga kmetice. Dnevna razdelitev za kmetice. Vzgoja otrok. Skrb za zdravje v otroški sobi. Spanje in hrana otročičev. Prvi zobje, tuberkuloza. Vzgoja volje pri otrocih. Slabo vzgojeni otroci. Misijon: boj alkoholu. Ravnanje z ranjenimi. Nov aparat proti toči. Potovanje v sveto deželo, s slikami. Ljubezen do domovine in matere.

Društva so združena v zveze, med katerimi je posebno važna Comité National des Fédérations, ki je priredila lansko leto 17. oktobra prvi izpit za potovalne učitelje pri gospodinjskih društvih. Skoraj vsaka pokrajina ima svojo zvezo gospodinjskih društev.

V Belgiji so dosegla gospodinska društva zelo lepe uspehe. Udeležba pri strokovnih gospodinjskih predavanjih stalno narašča. Kaže se tudi napredek v perutninarstvu, sirarstvu, vrtnarstvu, izdelovanju konserv in na vseh poljih kmečkega gospodinjstva.

Naše učiteljice gospodinjstva čaka tu še hvalježno polje. Gospodinjski pouk brez organizacije in nadaljne zveze z učiteljico ne bo rodil trajnih in splošnih uspehov. Ne gre za napredek posameznih dovtetnejših, razboritejših deklet, ampak za napredek gospodinjstva sploh.

Poročilo Gospodarske zveze v Ljubljani.

Umetna gnojila:

Rudninski superfosfat. Gospodarska zveza ima superfosfat vedno v zalogi in ga prodaja na drobno iz svojega skladišča po K 7—

za 100 kg. Zadrugam priporočamo, da naročajo skupno v celih vagonih, ker s tem si prihranijo veliko izdatkov na voznini. Pri odjemu celega vagona ponudimo superfosfat s 14% v vodi razstopne fosforove kisline po K 6.70 za 100 kg franko vsaka postaja na Kranjskem.

Tomasova žlindra 18% stane K 7.— franko naše skladišče, višje ali nižjeodstotna 34 vinarjev dražje ali cenejše. Pri odjemu celega vagona se zaračuni 18% po K 5.70 franko kolodvor Trst.

Kalijeva sol stane 12.60 za 100 kg. Kdor gnoji z rudninskim superfosfatom ali tomasovo žlindro, ta mora gnojiti tudi s kalijem, bodisi s kalijevo soljo, ki vsebuje 42% kalija ali pa s kajnitom, ki vsebuje 12—14% kalija. Samo ob sebi umevno priporočamo kalijevo sol, ki vsebuje trikrat toliko kalija kakor kajnit. Kajnit stane K 5.50 za 100 kg.

Kostno moko prodaja Gospodarska zveza po K 10 za 100 kg.

Čilski solitar stane K 34.— za 100 kg franko postaja Ljubljana.

Amonijev sulfat stane K 38.— za 100 kg.

Krmila:

Tropine podzemskega oreha vsebujejo 56 do 57 odstotkov beljakovin in maščobe, vsled česar jih zadrugam, kakor tudi posameznim živinorejcem toplo priporočamo kot uspešno močno krmilo. Stanejo K 21.— za 100 kg; pri odjemu celega vagona dovolimo znaten popust.

Lanene tropine, ki so pri kranjskih živinorejcih že splošno znane oddaja Zveza po K 22.— za 100 kg.

Klajno apno je potreben dodatek h krmi zlasti, kjer nimajo krmila dovolj rudninskih snovi v sebi. Klajno apno stane v pošiljativah od 5 kg do 50 kg po 24 vinarjev nad 50 kg po 22 vinarjev. Pri manjših pošiljativah se računi zavoj in vozni list 20 vinarjev.

Koruzo ima Zveza vedno v zalogi. Ker pa ima napravljene velike sklepe od največjih dobaviteljev, svetuje se, da zadruge naročajo koruzo skupno vsaj en vagon. Na drobno prodaja koruzo po K 19.50 franko Ljubljana; pri naročilih v celih vagonih pa bode mogla dovoliti veliko popusta.

Vino. Gospodarska zveza ima v zalogi le pristna vina. Vino se bo odslej računilo po sledečih cenah:

Rudeči bizeljec K 60 za 100 l.

Beli bizeljec K 56 za 100 l.

Opolo (izvrstno dalmatinsko) K 64 za 100 l.

Istrijsko belo, lepo, čisto milega okusa K 50 za 100 l.

Stroji:

Skladišče za poljedelske stroje je sezidano in stroji so že razstavljeni. Na to skladišče prav posebno opozarjamo zadruge kakor tudi posamezne člane. Razstave se udeležijo največje avstrijske tovarne, katere bodo imele celo leto svoje stroje razstavljene, tako da Zvezi ne bode treba priporočati strojev le na podlagi cenikov, ampak bode vsak lahko sam videl, kar si hoče naročiti. Zadruge prosimo, da naj tudi svojim članom priporočajo, da si naše skladišče ogledajo.

Nakupi.

Kmetovalce kakor tudi zadruge opozarjamo, da najbolj zanesljive podatke o cenah poljskih pridelkov dobe pri Gospodarski zvezi. Zveza nakupuje vse poljske pridelke, vsled česar vabimo člane, da takoj priglase ktere pridelke in koliko morejo prodati. Zlasti pa prosimo da nam ponudijo:

Glavni eksportni predmet naših poljskih pridelkov je fižol „ribničan“. Zadruge kakor tudi posamezne člane prosimo, da ponudijo Gospodarski zvezi ves njihov pridelek. Zaradi ugodnih trgovskih zvez plačuje Gospodarska zveza fižol po najvišjih dnevnih cenah.

Krompir letos nima dobre cene. Dobra letina na Goriškem in Ogrskem je vzrok, da se more prodajati krompir tako v Trstu kakor v Reki okroglo po 5 K za 100 kg, kar odgovarja ceni K 4 do K 4.20 za 100 kg franko Ljubljana.

Seno in slamo kupuje Gospodarska zveza za vojaštvo. Člani naj prijavijo razpoložljivo množino.

Jabolka za mošt nakupuje Gospodarska zveza v vseh množinah, vendar ne manj kakor 1 vagon.

Smrekovi storži se še veliko premalo izvažajo. Tudi ta predmet more prinesiti lepe novce. Storži so zreli meseca novembra in odsvetujemo, da bi se prezgodaj trgali, dokler ni še seme dovolj zrelo za kaljivost. Tudi storže moremo kupovati le v celih vagonih. Zadruge prosimo, da nam sporoče, koliko nam morejo preskrbeti storžev. Cene se določijo šele pozneje.

Vino na prodaj.

Kdor želi po ceni nakupiti dobrega, nepokvarjenega, naravnega vina, naj se obrne na sledeče zadruge:

Isterska vina:

1. Društvo za štednjo i zajmove v Baderni, ima vino samo v zalogi. Zadnja pošta Baderna, Istra.

2. Kaštelsko društvo za štednjo i zajmove, nasvetuje zanesljive prodajalce in posreduje pri kupčiji. Zadnja pošta Buje, Istra.

3. Opatljsko društvo za štednjo i zajmove, Livade, Istra, posreduje.

Vipavska vina prodaja Kmetijsko društvo v Vipavi.

Dalmatinska vina prodaja Hrvatska radnička blagajna, Bol na Braču.

Zadružni pregled.

Poljedelski minister pri kmetijskih zadrukah. Splošna zveza kmetijskih zadrug v Avstriji, ki šteje sedaj okroglo 9000 zadrug iz vseh avstrijskih dežel, brez ozira na narodnost in politično pripadnost, je imela dne 28. oktobra t. l. občni zbor, katerega se niso udeležili samo zadrugarji iz vseh kronovin, ampak tudi poljedelski minister Zenkenr, ki je imel pri zborovanju daljši govor in se je izrazil zelo pohvalno o plodonosnem delovanju kmetijskih zadrug in Splošne zveze kmetijskih zadrug v Avstriji. Minister je vstrajal do konca in se je zelo zanimal za obravnavane predmete. Posebno zanimivo je bilo predavanje P. Meyer-ja, generalnega tajnika italijanske zadružne zveze v Gorici o vprašanju kolonov na Furlanskem. Otvoril je to predavanje predsednik iste zveze, goriški glavar mons. Faidutti, ki je že mnogo storil za kolone.

Zadružništvo v Nemčiji napreduje od leta do leta silno hitro. O tem smo že večkrat poročali v prejšnjih letnikih. Najnovejši statistični podatki znova dokazujejo to dejstvo.

Koncem l. 1912 je bilo na Nemškem 33.657 vpisanih zadrug, od katerih je bilo 21.041 osnovanih z neomejenim, 12.448 pa z omejenim poroštvom članov. Lansko leto se je število zadrug pomnožilo za 1676. Kreditnih zadrug je bilo 18.830, obrtnih sirovinskih zadrug 458, kmetijskih sirovinskih zadrug 2.223, zadrug za nakup blaga (združbe trgovcev) 281, zadrug za nabavo strojev i. t. d. 17, obrtnih delovnih zadrug 1.287, kmetijskih delovnih zadrug 667, obrtnih skladiščnih in prodajalnih zadrug 136, kmetijskih skladiščnih in prodajalnih zadrug 516, obrtnih sirovinskih in skladiščnih zadrug 132, kmetijskih sirovinskih in skladiščnih zadrug 22, obrtnih produktivnih zadrug 498, kmetijskih produktivnih zadrug 3.899, zadrug za rejo živali 289, konsumnih društev 2.394, stanovanjskih in stavbinskih zadrug 1.271, ostalih zadrug 612. Te zadruge so združene v zveze, ki imajo namen, da obveščajo posamezne zadruge v dobljenih izkušnjah

pri drugih zadrukah, da podajajo nasvete in pojasnila v zadružnih stvareh, da čuvajo skupne interese zadružništva in da izvršujejo zakonite revizije. Takih zvez je 39, od katerih so Splošna zveza v Berlinu (Šulcejeve zadruge), Državna zveza nemških kmetijskih zadrug v Darmstadtu, Zveza poljskih zadrug v provinciah Poznanj in Zahodno Prusko (Poznanj), Glavna zveza nemških obrtniških zadrug (Berlin) in Osrednja zveza nemških konsumnih društev (Hamburg) porazdeljene v podzveze, katere izvršujejo revizije. V gorenjem številu zadrug niso zapadene osrednje (glavne) zadruge, katerih je bilo 123.

Kako močno se je zadružništvo na Nemškem razširilo, svedoči sledeče številke. Od vseh 33.657 zadrug je za sestavo statistike poročalo 25.023 zadrug, ki so imele 5.162.450 članov, lastnega premoženja 720 milijonov mark, 5.096 milijonov tujega denarja in 28.420 milijonov mark prometa.

Vabilo na redni občni zbor

Posojilnice v Marenbergu,

reg. zadr. z neom. zavezo,

ki se bo vršil dne 20. novembra 1913 ob 10. uri dopoldne v prostorih Posojilnice v Marenbergu.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva.
2. Poročilo nadzorstva.
3. Odobritev računskega zaključka za l. 1912.
4. Slučajnosti.

NB. Ako bi ta dan ne bil občni zbor sklepčen, se vrši glasom pravil dne 10. decembra drug občni zbor, ki je sklepčen ob vsakem številu navzočih odbornikov. Odbor.

Vabilo na izredni občni zbor

Kmetijskega društva v Šmartnem pod Šmarno goro,

registrovane zadruge z omejeno zavezo,

ki se bo vršil dne 23. novembra 1913 ob 3. uri popoldne v društveni dvorani.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva.
2. Prememba pravil.
3. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih zadružnikov. Načelstvo.

Vabilo na izredni občni zbor

Kmetijskega društva na Rižani pod Rozarjem,

registr. zadr. z om. zav.,

ki se bo vršil dne 30. novembra 1913 ob 3. uri popoldne v društvenih prostorih.

Dnevni red:

1. Volitev razsodišča.
2. Volitev nadzorstva.
3. Pregledanje računov in potrjenje prejšnjega predsednika.

Bilanca
Ormoške posojilnice
v Ormožu,

reg. zadruga z neom. zavezo,
z dnem 31. decembra 1912.

Aktiva.	K
Posojila	287.409-89
Tekoči račun z Zvezo	3.009-—
Zaostale obresti posojil	5.808 17
Prehodni	1.723-99
Naložen denar s kapit. obr.	15.549 67
Inventar premični po odpisu	6.211-08
Vrt v Ormožu po odpisu	4.158-—
Hiša v Ormožu št. 10 po odp.	67.320-—
Hiša v Ormožu št. 12 in 13	16.000-—
Deleži pri Zadrugi zvezi I.	200-—
Zaostala najemnina	440-—
Gotovina 31. decembra 1912	2.263-11
Skupaj	410.093-—
Pasiva.	K
Deleži	8.200-—
Obresti deležev	135-13
Hranilne vloge s kapitalizo- vanimi obrestmi	313.436 11
Nevknjižena izposojila	22.000-—
Vknjižena izposojila	38.221-29
Predplačane obresti posojil	1.185-04
Rezervni zaklad	26.385-23
Čisti dobiček	530 20
Skupaj	410.093-—
Denarni promet K	500.197-09
Stanje članov začetkom l. 1912	798
Prirastlo	29
Odpadlo	46
Stanje koncem l. 1912	781

Bilanca
Posojilnice v Sv. Petru
pod sv. Gorami,

reg. zadruga v neom. zavezo,
z dnem 31. decembra 1912.

Aktiva.	K
Posojila	105.731-89
Inventar premični	113 45
Zaostale obresti posojil	1.863-09
Delež pri Zadrugi zvezi	1.000-—
Gotovina 31. decembra 1912	6.575-92
Skupaj	115.284-35
Pasiva.	K
Deleži	2.340-—
Hranilne vloge z kapitalizo- vanimi obrestmi	99.065-71
Tekoči račun z Zvezo	3.073-—
Predplačane obresti posojil	845 69
Rezervni zaklad s pristop.	9.000-09
Čisti dobiček	959-86
Skupaj	115.284 35
Denarni promet	95.765-76
Stanje članov začetkom l. 1912	334
Pristopilo	21
Odpadlo	19
Stanje koncem l. 1912	336

Bilanca
Mlekarske zadruge
na Vrhniki,

reg. zadruga z omejeno zavezo,
z dnem 31. decembra 1912.

Aktiva.	K
Vrednost blaga, sir in kurivo	9.947-20
Terjatve na blagu pri nezadr.	15.936-70
Vrednost nepremič. invent.	35.665-07
Vrednost premič. inventarja	733-71
Naložen denar	713-90
Vrednost tujih deležev	635-—
Gotovina koncem leta 1912	897-68
Skupaj	64.529-26
Pasiva.	K
Deleži	4.763-48
Dolg na blagu zadrugišnikom	5.045-91
Dolg na nepremičnini	669 82
Kaveja	500-—
Brezobrestno posojilo	10-000-—
Rezervni zaklad	39.865-28
Čisti dobiček	3.684-77
Skupaj	64.529-26
Denarni promet K	164.950-14
Stanje članov začetkom l. 1912	480
Pristopilo	11
Odpadlo	2
Stanje koncem l. 1912	489

Bilanca
Kmečke
hranilnice in posojilnice
v Sv. Lovrenju nad Mariborom,

reg. zadr. z neomejeno zavezo,
z dnem 31. decembra 1912.

Aktiva.	K
Posojila	92.581-65
Inventar premični	214-40
Zaostale obresti posojil	24-20
Delež pri Zadrugi zvezi	1.000-—
Gotovina 31. decembra 1912	34.384-30
Skupaj	128.204-55
Pasiva.	K
Deleži	216-—
Hranilne vloge s kapitalizo- vanimi obrestmi	102.746-50
Tekoči račun z Zvezo	21.246-—
Predplačane obresti posojil	342-73
Rezervni zaklad	2.592-65
Čisti dobiček	1.060-67
Skupaj	128.204-55
Denarni promet	160.289-98
Stanje članov začetkom l. 1912	53
Pristopilo	3
Izstopilo	2
Stanje koncem l. 1912	54

Bilanca
Kmečke hranilnice in poso-
jilnice v Mozirju,

reg. zadruga z neom. zavezo,
z dnem 31. decembra 1912.

Aktiva.	K
Posojila	173.845-87
Tekoči račun z Zvezo	41.759-—
Inventar premični	162-60
Zaostale obresti posojil	1.999-85
Delež pri Zadrugi zvezi	1.000-—
Naložen denar	36.592 01
Gotovina 31. decembra 1912	2.356-60
Skupaj	257.715-93
Pasiva.	K
Deleži	386-—
Hranilne vloge s kapitalizo- vanimi obrestmi	253.089-93
Predplačane obresti posojil	879-06
Rezervni zaklad z obrestmi	2.138 06
Čisti dobiček	1.222 88
Skupaj	257.715-93
Denarni promet K	316.695-06
Stanje članov začetkom l. 1912	163
Pristopilo	33
Odpadlo	3
Stanje koncem l. 1912	193

Bilanca
Hrvatska Pučka Štedionica
u Dubrovniku,

reg. zadr. sa neograničenim jamstvom,
z dnem 31. decembra 1912.

Aktiva.	K
Gotovina	20.671-88
Mjenice i zadužnice	428.512-65
Dužnica	261.823-33
Nekretnine	2.526-40
Zadružni dio	1.000-—
Inventar, odpis 100/0	1.800-—
Zatezne kamate	1.686-70
Skupa	718.031-96
Pasiva.	K
Poslovni dijelovi	29.464-50
Pričuvna zaklada	12.817-20
Posebna pričuvna zaklada	10.351-12
Ulošci na štednju	321.779-19
Vjerovnici	326.519-—
Neizplaćena dividenda	2.819 07
Račun razno	4.496 85
Prenosni kamati	1.593-34
Čisti dobitak	8.191-69
Skupa	718.031-96
Novčani promet	3.208.359-28
Broj članova početkom g. 1912	253
U upravnoj godini pristopilo	28
U upravnoj godini odpadlo	44
Broj članova koncem g. 1912	237